

Stendhal
MEDENKA

izdajo uredila in z opombami opremila
Anne-Marie Meininger
prevedel Jaroslav Skrušný

Predgovor

V *Zgodovinskem letopisu* iz leta 1842 ga ne bomo zasledili med imeni uglednih pokojnikov. Na skromnem položaju francoskega konzula v Civitavecchii si je za na grob želel le napis »Visse, Scrisse, Amò« in napovedal, da bodo njegova dela začeli ceniti šele po letu 1880.

»Scrisse.« Poleg znatnega objavljenega opusa je Stendhal za seboj zapustil goro rokopisov, dokončanih in nedokončanih, po nekaj vrstic ali na tisočih straneh, in to najrazličnejših zvrsti: gledaliških iger, ki jih je bil komaj zastavil, romanov, novel, avtobiografij, dnevnika in opomb, ki jih je sejal vsepovsod, po praznih straneh ali na robovih svojih rokopisov in knjig, ki jih je bral. Predstavljajo zaupne izpovedi in nas hkrati opominjajo na celovito življenjsko izkušnjo samotarja, ki je bil sam sebi najboljši prijatelj in sodnik, obenem pa neverjetno pozabljiv človek, ki je bil to »resnico« tudi sam zaznal: »*Popolna pozaba vsega, kar me ne zanima*. Zapomnim si samo tisto, kar mi slika *podobno človeškega srca*. Zunaj tega me ni.«^{*}

6
7

V določenem trenutku je postalo odkrivanje neznane-
ga Stendhala pravcata moda, in to še tolikanj bolj vzne-
mirljiva, ker je nered v njegovih rokopisih raziskovalce
naravnost vabil k dražljivi igri sestavljanj, pisateljeva ne-
mogoča pisava, ki jo je še dodatno zapletala obsedenost
z angleško-italijansko-anagramskimi kriptogrami, pa
razvozlavanje spreminja v naravnost gigantski podvig.
Zvrstili so se celi rodovi stendhalistov, ki so objavljali

---

* *Dnevnik*, 10. avgusta 1811. *Zasebni spisi /Oeuvres intimes/* (Bibliothèque de la Pléiade, 2 zvezka, 1981–1982), I, 710.

njegova besedila, ne da bi se kdaj zares prebili do konca. Neobjavljenih ostaja še vrsta besedil, ne sicer zaključenih del, pač pa posameznih odlomkov, stavkov, besed, tako da se igra lahko nadaljuje v nedogled. In se mora nadaljevati, zakaj Stendhal je o sebi in o svojem ustvarjalnem delu zapisal tako rekoč vse. Ena sama, končno razvozlana beseda lahko pripomore, da bomo lažje ali drugače ugledali določeno Stendhalovo delo in bolje spoznali pisatelja. Menim, da je takšen primer prav *Medenka*.

Konec prejšnjega stoletja, leta 1889, je pariške literarne kroge pretresel pomenljiv dogodek: pod naslovom *Medenka* je izšel Stendhalov dotlej »neznani roman«. Neznani zato, ker je bil pravzaprav nedokončan. In tudi za konec spotikljiv.

Bralce je osupnil značaj osrednje junakinje, njen vsakršnih moralističnih ali pravičniških predsodkov osvobojeni duh, vpadljivost njenega nenavadnega telesnega videza, vnamar za zunanjo privlačnost, nagnjenost k pustolovščinam namesto pehanja za srečo, hladen prezir do pravil družbene igre, osupnila jih je, skratka, modernost tega ženskega Julijana Sorela. Nič manj pa jim ni ugajal Stendhalov Načrt, v katerem je pisatelj za nadaljevanje junakinjinih pustolovščin napovedal, da bo »resnično ljubezen« odkrila ob tolovaju Valbayru – posnetku resničnega lopova in morilca, razvpitega in pred kratkim giljotiniranega Lacenaira –, da se bo pozneje poročila z vojvodo Miossenškim, ki ga bo nato zapustila in se znova pridružila ljubimčevi tolpi, in da bo umrla v goreči sodni palači, ki jo bo sama zažgala, da bi maščevala Valbayra. Načrt je bil bralcem tako všečen, da ga vse od prve izdaje do danes

predstavljajo kot zadnje poglavje ali ga ponujajo kot razplet romana.

Manjkalo se ni tudi kritik natisnjenega besedila, z vsemi njegovimi melodramskimi zapleti in preobloženimi akcijskimi prizori, pa tudi besedila, kakršno se ponuja iz rokopisov, ki z neštevilnimi zasnutki, popravki in predelavami, protislovji, načrti in raznorodnimi pa dolgoveznimi opisi junakov dokazujejo, da se je bil Stendhal nepopravljivo in brez izhoda zapletel v nerazrešljiv klobčič.

»Ni mogoče kritizirati dela, ki mu ni bilo dano, da bi se rodilo; le ugotovimo lahko, da je z njim nekaj narobe, in poizkušamo razumeti, čemú,« je v zvezi z *Medenko* zapisal Alain.

Sleherni roman izpod peresa pisca Stendhalovega kova privlači dvojno pozornost: zanima nas zgodba, ki jo pripoveduje, in zanima nas zgodba njegovega nastanka. Kadar pa gre za nedokončano delo, se druga zgodba pogosto pokaže za bogatejšo od prve.

Od romanov *Rdeče in črno* in *Parmska kartuzija* se ni v rokopisu nič ohranilo. Za *Medenko*, Stendhalovo zadnjo stvaritvijo, je ostalo tako rekoč vse: tekoči tekst, ki na številnih straneh nosi datume popravkov in revizij, načrti, kronologije, identitete številnih vzorov za junake in opombe, za katere se dostikrat zdi, da so le sklepna poglavja daljših premislekov o umetnosti in o pisateljskem poklicu. Ko iz vse te gmote izluščimo besedilo romana, nam preostanek, ki ga v nadaljevanju skoraj v celoti objavljamo v obliki nekakšnega dnevnika-koledarja, pripoveduje

zgodovino njegovega nastanka. To rokopisno gradivo nam pomaga razumeti, kaj je bilo narobe z romanom, predvsem pa nam osvetljuje notranji razvoj ustvarjalnega postopka in zorenje njegovega stvarnika, ki je Henri Beyle, Dominique – njegov sogovorniški drugi jaz – in Stendhal v eni osebi.

13. marca 1842, deset dni pred usodno kapjo, ki ga je pri devetinpetdesetih letih zadela na nekem pariškem pločniku, je Stendhal še pisal prizor iz dela, ki ga je bil marca 1839 napovedal pod naslovom *Medenka* in naj bi izšlo kot roman v dveh zvezkih običajnega formata. Tri leta, kolikor si je dajal opraviti z njim, niso bila kaj prida obetavna napoved. Pri romanu *Rdeče in črno* je od zasnutka do natisa v Parizu minilo vsega pet mesecev. Tik pred *Medenko* je za pisanje *Parmske kartuzije* v Parizu porabil natanko dvainpetdeset dni, od 4. novembra do 26. decembra 1838.

V besedicah *v Parizu* se že skriva zametek razlage. Zakaj kmalu zatem, ko je »pričel pisati *Medenko*«, se je moral vrniti v Civitavecchio, in prav v tej »luknji«, »kamor so te izgnali, če si pokončal očeta in mater«*, se je Stendhal zares lotil pisanja romana. Ne v Civitavecchii ne v Rimu, kamor se je pogosto zatekal, pa Stendhal ni dokončal nobenega dela. Pisatelj tako kot vsak drug človek pač potrebuje ustrezne delovne pogoje. Stendhal je rad pripovedoval o teh pogojih, pa naj je šlo za moralne, telesne ali gmotne okoliščine. Oktobra leta 1840, leto dni po pričetku pisanja *Medenke*, je pisal Balzacu: »Razgrnil sem vam

---

* *Korespondenca*, 1. oktobra 1839 (Bibliothèque de la Pléiade, 3 zvezki, 1962–1968), III, 295.

vso svojo nesrečo, pomagajte mi najti leka zanjo. Če hočeš pisati zjutraj, se moraš prejšnji večer pošteno razvedriti, drugače te vsebina začne dolgočasiti; od tod moje gorje sredi pet tisoč zavaljenih štacunarjev v Civita-Vecchii.«*

Dolgočasje je pri Beylu prava bolezen. Kot tako so mu jo diagnosticirali že, ko so se ga pri osemnajstih letih lotevale dolgotrajne in resne slabosti. Takrat je v *Dnevniku* zabeležil: sodeč po besedah »gospoda Depetasa, ki ga imam za odličnega zdravnika, kaže, da je dolgočasje moja vrojena bolezen (...) Zame bi bilo dobro, ko bi bil vse življenje na moč dejaven. Gospod D. mi je tudi rekel, da kažem določene simptome nostalgije in melanholije.«** Aprila 1835 je v Rimu na robu rokopisa za *Lewena* zabeležil: »*Dolgčas*, ki me preveva, me nič kaj ne vzpodbuja k delu. Ljudem, sredi katerih živim, so naporu duha španska vas. Pariško ozračje ima zame prav *nasprotno* učinke.« Med letoma 1830 in 1836 je na vsa usta po dolgem in počez razglašal, da v Italiji »crkuje od dolgega časa«. Kaj naj bi ga »spodbujalo k delu« na *Medenki*, ko pa se je po treh letih bivanja v Parizu, kjer je bil napisal, dokončal in objavil *Turistove spomine*, več *Italijanskih kronik* in *Parmsko kartuzijo*, znova znašel sam, koprneč od dolgočasje, postaran in vse bolj načetega zdravja?

Zakaj Beyle je bolnik. Postavni mladenič, ki so ga tovariši v Grenoblu klicali »granitni stolp na dveh nogah«, je postal zavaljen debeluh. Že leta 1831 si je moral pri

---

* *Korespondenca*, III, 397.

** *Dnevnik*, 12. decembra 1801, I, 31–32.

pariškem tapetniku Dervilléju, »izumitelju fotelja«*, naročiti stol po svoji meri. Napadla ga je malarija, ki je takrat razsajala v Civitavecchii, ujedal ga je protin, obletavala ga je »želja po padcu«, čutil je ohromelost v levi roki in nogi, mučili so ga glavoboli in zdelovala srčna utrujenost, za povrh pa je bil še rahločutne in nervozne narave. Kar predstavljamo si lahko, kakšno opustošenje je na njem pustila vrnitev v Civitavecchio avgusta 1839.

Medenke se »ponovno loti« 1. oktobra. Kakšni so obeti v primerjavi s prejšnjimi deli? Vsi Stendhalovi romani so imeli za izhodišče nek predhodni tekst. Pri *Armanceu* je bil to roman gospe Durasove; pri *Rdečem in črnem* dvoje poročil o kazenskem procesu; pri *Lucienu Leuwenu* rokopis prijateljice, gospe Gauthierove; pri *Parmski kartuziji* in *Italijanskih kronikah* stari italijanski rokopisi, ki jih je začel zbirati leta 1833. Za *Medenko* ni imel na voljo ničesar. Še več: vse pisateljeve mojstrovine so si na začetku pomagale ne le z oporo, ampak z neke vrste inicialnim sprožilcem v določenem političnem dogodku, ki je takrat šele visel v zraku: za *Rdeče in črno* je bila to revolucija, ki je izbruhnila julija leta 1830, ko je bil roman že napisan – izšel pa je po njej; za *Luciena Leuwena* leta 1834 je bila to revolucija, znanilka obnovljene republike, ki so jo že napovedovale množične aprilске vstaje in razsulo oblasti; za *Parmsko kartuzijo* leta 1838 naraščajoči nemiri, ki so leta 1839 potem tudi dejansko izbruhnili in zavoljo atentata, ki je pokončal Parmškega kneza, skoraj spodnesli vladavino Ludvika Filipa. Ko se je Stendhal lotil *Medenke*, na obzorju ni bilo nobene revolucije več.

---

* *Korespondenca*, II, 227, 264, 278, 279 in *Almanach du commerce* iz leta 1830.

Še preden je pisatelj dobro zastavil pero, se romanu potemtakem ni obetalo nič dobrega. Kaj je lahko še sledilo?

Če hočemo razumeti, zakaj je šlo z *Medenko* vse narobe, se moramo najprej vprašati, kdaj in kako se je zalomilo. Na pomlad 1839 Stendhal v Parizu prične s pisanjem; jeseni v Civitavecchii v dveh fazah pripravlja rokopis vse do znanega razpleta zgodbe: najprej od 1. do 10. oktobra in potem še od 19. novembra do 3. decembra. Januarja 1840 v Rimu narekuje močno razširjeni del, ki ga je napisal v oktobru; februarja v Civitavecchii predeluje začetek narekovanega besedila, zlasti prvo poglavje, ki ga je dodal med narekom. Marca 1841 v Civitavecchii ponovno predeluje začetek, roman opremi z novim naslovom in oriše načrt za temeljito predelavo s številnimi krajšavami in »Dodatki«. Marca 1842 v Parizu postavi piko za novim delom in zasnjuje dva dodatna prizora. Vsaka od teh etap je povezana s pomenljivo vsebino.

13. aprila 1839 je Stendhal na neki pariški ulici »uzrl *Medenko*« – njen telesni vzorec – in še istega dne zabeležil, da je »pričel pisati *Medenko*«. Naj bo že tako ali drugače, prva zamisel za roman se mu vsekakor ni porodila tistega dne, saj ga je bil napovedal že marca. Že od potovanja po podeželju leta 1838 ima Stendhal v glavi uvodno epizodo in kraj, kjer se bo odigralo začetno dejanje: samostanski misijon in Normandijo. V *Potovanju na jug* je 5. aprila 1838 za Toulouse zabeležil: »Naletel sem na živahen samostanski misijon in kar tri dni posvetil proučevanju njegovega delovanja. Na tem mestu ne bom obnavljal spomina na to, kar sem o njem zapisal takrat, (...) povem naj le, da gre za izvrstno potegavščino in nad vse zabaven poklic.« Med 12. oktobrom in 2. novembrom

ga neko drugo potovanje vodi skozi Avranches, Bayeux, Caen, Le Havre, Rouen, mesta torej, ki nastopajo v romanu. Že takrat je bil »uzrl Medenko«, saj je v neki opombi v zvezi z »Medenko« maja 1839 zapisal: »Opazoval sem jo vse od Bastilje do vrat Svetega Denisa in na parniku iz Honfleurja v Le Havre; njena glava je popolno utelešenje normandijske lepote.«

Vse, kar je Stendhal napisal za *Medenko* od 13. aprila 1839, je bodisi uničil ali pa se je do neprepoznavnosti utopilo v rokopisu iz oktobra istega leta. Minister Molé je Beylu omogočil daljše bivanje v Parizu; njegov padec v marcu, naj je bil videti še tako začasen, pač ni prispeval k trajni gorljivosti ustvarjalnega plamena. Namesto *Medenke* se loti besedila *Prevelika naklonjenost ubija*, opusti tudi to in zastavi *Viteza iz Saint-Ismier*a. 9., 16. in 18. maja Stendhal pripravlja skice, načrte, seznam oseb, opombe k značajem za *Medenko*. Tako kot vsakič, ko mu delo ne gre od rok, zbolí: »Hud napad protina.« Moléja dokončno odstavijo 12. maja in na ministrski stolček séde Soult, pri katerem Beyle, kot izve 20. maja, ne bo imel nikakršne zaslombe. Še istega dne mu je jasno, da se bo moral vrniti v Civitavecchio. Za besedilo *Féderja*, ki ga je bil pravkar začel, to pomeni nepreklicni konec. Skratka: med štirimi zasnutki iz tega obdobja Stendhal ni dokončno opustil le *Medenke*.

Po vrnitvi v Civitavecchio (10. avgusta) se je Stendhal 1. oktobra »ponovno lotil« *Medenke*. Do 10., ko prispe Mérimée, s katerim obiščeta Rim in Neapelj, je na približno šestinpetdesetih listih napisal prvo poglavje in na kakih desetih straneh pričetek drugega. Ker gre za prvo verzijo besedila, ki ustreza našim prvim desetim poglav-

jem, velja napraviti nekaj primerjav. Zgodba je na moč preprosta, približno petkrat krajša in osredotočena zgolj na osrednjo junakinjo; stranskih oseb je malo in še te so v primerjavi z junakinjo povsem drugotnega pomena. Pri-poved se prične s čudežem petard, ki Medenko pripelje pod pobožni normandijski krov cerkovnika in šolmoštra Hautemara. Ko odraste, se začne Medenka na moč dolgočasiti; pustolovščino odkrije v prepovedanem čtivu, naza-dnje pa se ji še posveti, da »so Hautemarovi *butasti*« in da je torej vse tisto, kar so ji prepovedovali, v resnici na moč privlačno, kot, na primer, veliki Mandrin in gospod Car-touche, ali pa zapeljivo skrivnostno kot, denimo, »ljube-zen«. Krajevna graščakinja, gospa de Miossens, potrebuje družabnico za branje in Medenka dobi službo na gradu. Leto zatem zboli za malodušjem. Gospa Miossenska da poklicati Sansfina. Komaj grbavi zdravnik stopi v zgodbo, že ga Stendhal uporabi za to, da na prvo poglavje cepi *Zgodbo o Medenkini vesti*, v kateri pokaže, kako se novo-došli abbé Clément, »ne da bi slutil, zaljubi v Medenko«. Julijan Sorel je bil semeniščnik. Fabrice del Dongo je bil najprej glavni vikar, nato pomožni škof in slednjič nad-škof. Pred abbéjem Clémentom je bila torej še lepa pri-hodnost. Prvo poglavje rokopisa se konča z naslednjim Medenkinim sklepom: »Še večjo naklonjenost mu bom kazala, da ga dodobra razvnamem.« Začetek drugega po-glavja: po revoluciji leta 1830 se na grad vrne sin gospe Miossenske, ki zato odslovi Medenko; veselje nad znova pridobljeno svobodo ji kmalu skali naslednja ugotovitev: »Po ves božji dan je bila nemočna žrtev najbolj prostaških izmislekov normandijske pameti, ki so se kazali v kar naj-bolj nizkotnem (...) izrazju.« Zaključek redakcije iz okto-bra 1839.

Sledi besedilo od našega enajstega do šestnajstega poglavja, ki je nastalo med 19. novembrom in 3. decembrom in ki ga lahko beremo v izvirni obliki, saj ga je Stendhal kasneje opustil. Lahko ugotovimo, da, tako kot v navedeni prvotni inačici, Medenka ostaja še naprej edina junakinja: vse niti igre ima v svojih rokah; kmečki fant jo mimogrede obdari z izkušnjo »razvpite ljubezni«; docela si podredi vojvodo, ga vleče za nos, mu sledi iz vasi v Rouen in Le Havre, ga na vrat na nos zapusti in se sama poda v Pariz. Stendhal pride do tod 25. novembra, ko si zariše načrt z Valbayrom, ki z naslednjim stavkom napove zaplet: »Zares se bo zgodba začela šele s pravo ljubeznijo.« Medtem pa Medenka naleti na grofa d'Aubignéja. »Ker ji ni pretirano mar za tisto, čemur ljudje pravijo ljubezen in njeni užitki,« se možaka kmalu naveliča. Nestrpnost v njunih odnosih preraste v odkrito sovražnost, ko Stendhal plemenitega d'Aubignéja kar na lepem spremeni v povzpetniškega klobučarja po imenu Boucand de Nerwinde. Medenka pokaže »pogum, ki je vse prej kot ženska vrlina«. Čeprav je zlahka očarala katerega koli moškega, pa »je ženske, začuda, niso mrzile«. Igralka Caillotova – resnična komedijantka, nekdanja Mériméejeva ljubica – postane »ena njenih najbolj vročih ljubezni«. Lepega dne, ko eden od vnetih občudovalcev pride »že tretjič tistega jutra potrkat na njena vrata«, Medenka pobegne. Na tem mestu Stendhal zabeleži: »Vzorec: D[omini]que with Mélanie, mednadstropje v Petits-Champs. Primer vztrajnosti.« Zabeležka nosi datum 2. decembra. Naslednji dan napiše prizor s srečanjem med Medenko in abbéjem in prizor Nerwindovega ponižanja, ki ga je še istega večera uprizorila sama. Nerwinde »je mrtvaško pobledel«: »Odšel je in se tistega večera ni več prikazal.« Na tem mestu Stendhal postavi piko. Nikoli ne bo zapisal niti

besedice več. Zakaj? Čemu ta groba in osupljiva prekinitev? Skoraj enako iznenada, kot je to storil Nerwinde, Medenki obrne hrbet tudi Stendhal, in 5. decembra ga že najdemo v Rimu. Kajpak bolehnega, sicer ne bi zapisal: »Končno sem decembra 39 naletel (...) na pametnega in zaupanja vrednega zdravnika.«*

1. januarja 1840: »Vročica me je zgrabila, ko sem popravljal 35. [stran] Medenke.«** Napoči novo leto, Stendhal pa se vnovič loti romana.

3. januarja je Stendhal začel narekovati oktobrsko besedilo, ki ga je sproti predeloval. Ko 15. januarja pride do konca, je pred njim »322 strani«, napisanih s precej manjšo pisavo, kot je njegova. Največji del znatne razširitve glede na rokopis, ki je obsegal manj kot sedemdeset strani, gre na rovaš vojvodinje Miossenške in Sansfina: v prvem poglavju sta dodana njuna portreta; Sansfinov padeč na perišču zavzema celotno tretje poglavje; Sansfinova vloga med Medenkino boleznijo, kakor tudi nenavadna čustva in dejanja vojvodinje, ki jih kaže do svoje varovanke, prispevajo kar dve poglavji; Sansfinovi skriti računi z vojvodinjo, ki jih namerava uresničiti z Medenkino pomočjo, porodijo *Zgodbo o vesti*; odslovitev zveste bralke, ki se v prvotnem rokopisu zgodi na eni sami strani, z dejanji, s kretnjami in z živčnimi izpadi visokorodne dame napolni celotno poglavje, ki ga sinov prihod in Sansfinove spletke še podaljšajo – vse do našega desetega poglavja, v katerem odhodu vojvodinje v Le Havre sledi Medenkina vrnitev k Hautemarovim. V primerjavi s prvotno inačico, ki se

---

* *Dnevnik*, II, 359.

** *Dnevnik*, II, 361.

konča prav s tem dogodkom, ni Stendhal tako rekoč ničesar dodal k Medenkini vlogi, ki je vsaj v količinskem smislu naenkrat postala kar petkrat manj pomembna.

Po vrnitvi v Civitavecchio je Stendhal prvo poglavje na novo napisal. Krepko je obogatil portreta vojvodinje in Sansfina. 10. februarja je v zvezi s Sansfinovimi načrti z vojvodinjo na hrbtno stran 209. lista zabeležil: »Zame se roman začena tukaj.« Zapisuje si opombe k Sansfinu in se sprašuje o njeni vlogi »smeha«. Mojstra nostalgije je vse življenje preganjala misel, da bi postal komedijski pisec. Ampak to je že druga zgodba.

Medenko opusti in se posveti »Earlini«, resnični rimski junakinji – nemara grofici Cinijevi – dolgotrajne platonične ljubezenske »vojne«, ki v Stendhalu ne vnema pristne strasti, ampak jo ima bolj za izmišljajsko igro, s katero se želi izogniti pisanju romana.

Prijatelju Di Fioreju 29. marca piše iz Civitavecchie: »Mučila me je strahovita migrena, pijem pripravke iz volčje češnje, kupil sem si pa tudi že puško. Skratka: je sploh še vredno živeti?«* Rokopis vzame v roko šele 25. maja, zabeleži nekaj opomb o »Umetnosti pisanja romanov«, o Sansfinu, si zapove: »Pred objavo bom v Parizu krajšal« in pripiše: »Dandanes ni nič važnejšega od SMEH(A).« Potem pa vse do marca 1841 k *Medenki* ne bo pripisal niti opombe niti besedice.

Pod konec jeseni 1840 se »strahovite migrene« kar množijo, za nameček ga »štirikrat napade bolezen«, ki jo

---

* *Korespondenca*, III, 341.

bo 5. aprila 1841 zaupal Di Fioreju: »Na lepem pozabim vse francoske besede (...) Samemu sebi ne morem verjeti; če odmislim besede, imam vse naravne lastnosti živali. To traja osem do deset minut, potem pa se mi besede postopoma vrnejo v spomin, poloti pa se me strašna utrujenost.«*

K romanu se vrne med 5. in 19. marcem 1841. Pa lahko rečemo, da k *Medenki*? Na hitro skicira kratek »Predgovor k mojim delom«, napiše šest opomb o Sansfinu in sklene: »V *pospešenem* novelističnem slogu je treba skržiti vse, kar ne zadeva Sansfinove osebnosti, ki slej ko prej ostaja poglavitni protagonist.« Marca se znova loti prvega poglavja. V zvezi s Carvillom, ki ga je dodal med narekom, takoj pristavi: »Bom med korekturami v Parizu ohranil opise, ki sledijo? Potrebujem več prostora za Sansfinov značaj.« Potem pa že v prvih vrsticah opozori bralca, da ga v romanu čaka »*zgodba o vojvodinji Miossenški in doktorju Sansfinu*«. Na ta ključni stavek želim še posebej opozoriti. In v zvezi z vojvodinjo, ki naj bi štela petinštirideset ali celo čez petdeset let: »Sprememba. Stara je trideset let.« Drugo poglavje namerava kar preskočiti: nobenega čudeža s petardami, nobene Medenkine posvojitve. V tretjem poglavju: »Izpustiti gospo Hautemarovo, razen če jo moram na vsak način vpeljati, kar pa dvomim.« Še istega dne je zadrega razrešena, nastane nov načrt. Na začetku Stendhal zapiše: »Dodati k ‚*nekdanji Medenki*‘ (podčrtujem), da bi iz nje nastal roman ‚Francozi of *Φιλippe*‘ (beri: pod Ludvikom Filipom).« Besedilo se prične z »Leta 1830 izbruhne revolucija« in se zaključi s »Sansfin kot podprefekt«.

---

* *Korespondenca*, III, 434.

Stendhal 9. marca pod naslovom *Francozi pod Kingom Φιλίππε* zastavi prvo poglavje in začetek drugega poglavja novega besedila. Naslednje dni se peča izključno z opombami na Sansfinov rovaš – doda tudi novo osebo, Sansfinovega očeta –, še zlasti na račun Sansfinovega poslanskega položaja, saj »se je možak pripravljen prodati za sleherni glas«. 17. marca Stendhal popravlja prvo poglavje, ki ga 19. »izpiše na čisto«. Krivično bi bilo reči, da Stendhal ne ve, kaj hoče. Prebrati velja samo nekaj prvih strani: štorija temelji na politični kroniki, s čimer se pisatelj navezuje na svoje prejšnje romane. Nesporno dejstvo: celotno Medenkino zgodbo je moč povzeti na *dveh listih*. Vse od prekinitve dela na prvotnem besedilu 3. decembra 1839 do 19. marca 1841 je ustvarjalni proces tekkel v eni sami smeri: v Medenkin postopni izbris. V besedilu, ki v naslovu ne nosi več niti njenega imena, nastopa le še kot povod za srečanje med Sansfinom in vojvodinjo. Skoraj bi lahko rekli, da jo je Stendhal gladko odpisal.

Zavoljo »smeha«? Zaradi politične kronike? V tem primeru bi novemu romanu dobro kazalo. Toda 9. marca so Stendhalu morali prisesati na kožo pijavke, 16. so mu puščali kri in mu nastavili pijavke in mu 17. vnovič puščali kri. »Med predzadnjim napadom sem se ob zori,« piše Di Fioreju, »kot ponavadi oblekel za na lov; saj je vseeno, ali negiben obležiš tam ali kje drugje.« Kar velja prebrati: »Saj je vseeno, ali umreš tam ali kje drugje«. 25. marca – in ne 15. (datum, ki ga običajno navajajo v skladu z nekim nepreverljivim dokumentom, na katerega pa kronologija pisave romana meče močno senco dvoma, dejansko je na tekstu delal 16., 17. in 19. marca) – je Stendhal na koncu z močmi. Tistega dne, je zapisal, se »je ruval z ničem; neprijeten je samo prehod«. Opomogel si ne bo nikoli več.

Ko mu dovolijo oditi na zdravljenje v Ženevo in zatem v Pariz, odide iz Civitavecchie samo še umret; in tega se dobro zaveda. V Pariz prispe 8. novembra 1841. Romana se znova loti 9., 10. in 13. marca 1842. Saj je vseeno, ali umreš tukaj ali pa kje drugje. Zdravnik mu je prepovedal vsakršno delo. 22. marca se zgrudi na pločniku. Leto pred tem je zapisal: »Nič smešnega ni umreti na ulici, če seveda tega ne storiš zanalašč.«

Zastoj pri pisanju romana *Francozi pod kraljem Filipom* je potemtakem nadvse dramatičen, a zato nič manj jasno razložljiv; v razvoju pisanja od januarske inačice iz leta 1840 do prekinitve 19. marca 1841 ne vidim tolikšne zmede, protislovnosti in premlevanja enega in istega, kot so mu jih radi pripisovali, marveč bolj zadrego s predelavo zasnutkov, ki niso ne več ne manj kot zgolj zasnutki; vsa njihova posebnost je pač v tem, da so se nam ohranili.

20
21

Dva zastoja, dvojje besedil. Ustvarjalni viri, ki nam omogočajo razumevanje, so bili kajpak raznorodni.

Stendhal se drži pravila, ki ga je svetoval gospe Gauthierovi: »Kadar popisujete kakšnega moškega, žensko ali kraj, vselej pomislite na resnično osebo ali stvar.«* Vendar pa ti »vzorci«, ki jih omenja v kar lepem številu, še daleč ne delujejo kot poglobilni vir navdiha, ampak se zdijo, nanizani na robovih rokopisa, bolj kot vozli na robcu: ne pozabi »pomisliti« na tega ali ono, ko boš prišel do tja. »Najprej je treba ustvariti hrbtenico, osrednji steber, postranske reči se pozneje navešijo na hrbtenico,« je

* *Korespondenca*, 4. maja 1834, II, 644.

ob *Lucienu Leuwenu* zapisal Stendhal. In zato postranski vzorci v našem primeru nastopajo le v opombah.

Jean Prévost je v svojem *Eseju o virih za Medenko*^{*} menil, da si Stendhal »pomaga z lastnimi viri« in si izposoja iz svojih prejšnjih del. Tako naj bi si, denimo, misijon iz Toulousa izposodil pri *Potovanju*, kopališče iz Grandvilla pa pri *Turistu*. Imena: La Vernaye v *Rdečem in črnem*; Miossens v *Vitezcu iz Saint-Ismiera*, še prej pa Miossince v *Rožnatem in zelenem*; Malivert v *Aranceu* ... Podrobnosti: bodljikino zelenilo je že pred Medenko uporabljala Mina de Vanghel; Valentino iz *Féderja* sta očarala Mandrin in Cartouche. Gospo de Genlisovo in *Slovar plemiških naslovov* je brala že davno pred Medenko; Malivert, Leuwen, vojvoda de Montenotte v *Rožnatem in zelenem* so hodili na Politehniko precej pred vojvodo Miossenškim. In Du Poirier v *Lucienu Leuwenu* je bil vzorec krajevnega pomembneža že pred Sansfinom: podeželski zdravnik, nepopisno grd, mojster v spletkarjenju, z enakimi obeti za prihodnost. Sodeč po številnih zapiskih naj bi bil Du Poirier komična in politična figura, ki naj bi ga po revoluciji leta 1830 čakala kariera kupljivega poslanca. Za povrh pa Du Poiriera in Sansfina družijo še enaka podučevalska obsedenost. Tako kot Sansfin Medenki Du Poirier deli življenjske nauke Leuwenu.

Dodaten vir: *Sodna izveščja*. V njih je Stendhal koncem leta 1835 lahko bral poročila o procesu zoper Lacenaire. V številki z dne 10. decembra 1827 je poleg zadeve Berthet, ki jo je uporabil v *Rdečem in črnem*, mogel naleteti tudi na resnično zgodbo mlade Španke, ki je z lepoto očara-

---

* *Essai sur les sources de »Lamiel«*, Lyon, Imprimeries réunies (1942).

la nekega tolovaja, ki je bil pravkar pobil svojo družino: »Ugrabi jo. In glej, čudo: ponosna lepotica, dotlej hladna in prezirljiva do vseh in vsakogar, se v ugrabitelja na smrt zaljubi.« Po mnenju Jeana Prévosta je tu treba iskati snov za Načrt z Valbayrom. A to je bila tudi snov za *Pariškega stotnika* v Ženski pri tridesetih. Roman, ki je takrat veljal za najbolj znano Balzacovo delo, je ponovno izšel prav med Beylovim obiskom Pariza leta 1837, potem pa še oktobra 1839, torej tik pred Načrtom z dne 25. novembra.

V času, ko je Stendhal snoval Sansfina, je bil lik pretkanega grbavca v literaturi na moč popularen, brez dvoma po zaslugi komedije *Hiša na loteriji* izpod peres Picarda in Radeta, napisana leta 1817, takrat pa so jo znova postavili na oder. V letih 1838, 1839, 1840 in 1844 grbavega pisarja Rigaudina iz komedije citira že Balzac, ki je v istem času ustvaril dva lastna grbavca: Goupila v *Uršuli Miroüetovi* in Butschaja v *Modesti Mignonovi*. Značaj lika v komediji in njegova priljubljenost se nikakor ne skladata s Prévostovim vzorcem za Sansfina: grbavcem Kroto – čigar ime se pojavlja tako v *Leuvenu* kot v *Medenki* – domačim učiteljem mladih Beylev, »žabojedcem«, ki ga je mladi Henri preziral in malce tudi sovražil, ker je bil razkrinkal neko njegovo potegavščino, in ga je zato petinštirideset let pozneje obudil v življenje »v prigodi hudobnega grbavca, domačega učitelja in zaljubljenca v premlado dekle«. Na drugem mestu pa isti kritik v Medenkinem domačem učitelju Sansfinu odkriva Beyla in njegovo sestro Paulino, ki ji je nadvse rad bral kozje molitvice. Sorodnost je odkril tudi med Sansfinovim položajem zaljubljenca v vojvodinjo in vedênjem junaka iz *Družbenega položaja*, kjer je v opombi zapisano: »Roizand je idealizirani Dominique«. Stendhal je s Sansfinom, skratka, »nehote ustvaril osebo

po lastni podobi – spačen in bolesten odsev samega sebe«. Če pustimo Beylovo sožitje s Kroto ob strani, Prévostov premislek pozablja na »smeh« in tudi na pravo vsebino Sansfinovega nauka. V Sansfinu kot učeniku nemoralnosti, družbenega cinizma, moči zavoljo moči same, neobzdanega in brezobzirnega uživaštva odkrivam predvsem dvojnika Balzacovega Vautrina, ki v *Očetu Goriotu* meša glavo Rastignacu. Njun notranji ustroj in celo zunanji videz se nenavadno tesno ujemata; Balzacova stvaritev se ni izkazala za izjemno samo v književnosti, ampak je Beyla bržčas očarala tudi s svojo neusmiljeno logiko.

Sansfin je imel več zaporednih vzorcev: maja leta 1839 Hugoja, ker se je »po pavje napihoval«; januarja 1840 polkovnika de La Rueja zavoljo »zapeljivih (*sic*) osemindesetih let« in Clauda Hocheta kot Medenkinoga »zvodnika«; februarja Duvergiera Haurannskega in Odilona Barrota kot politika; marca 1841 »nadarjenega gospoda Ribiča«, ki je bil Beylev ženevski zdravnik, in skrivnostna »Polič belega« in »Slavgolija«. Ne gre prezreti dejstva, da si je Stendhal zadnji vzorec za učiteljev lik zagotovo sposodil pri Balzacu, kakor izpričuje opomba z dne 6. marca 1841, kjer za Sansfina napoveduje: »Postal bo senator tako kot Malin. Vzorec for me: s(enato)r C(lément) de Riz (*sic*).« Sposodil si je literarno osebo in njen vzorec hkrati. Med 14. januarjem in 20. februarjem 1841 je v Beylovem priljubljenem časniku *Trgovina* namreč izhajala *Temačna zadeva*, zgodba o Malinu, ki je postal grof in senator Malin de Gondreville, zgodba, ki jo je Balzac povzel po resnični in v tistem času obče znani prigodi senatorja, grofa Clémenta de Risa. Stendhal je imel potemtakem pred seboj izmišljajsko besedilo in »resnično osebo«.

A če Stendhalova smrt na neki način zapre vprašanje o prihodnosti malopridnega Sansfina in *Francozov pod kraljem Filipom*, pa ostaja še naprej odprto vprašanje romana *Medenka* in njegove naslovne junakinje, najprej izvoljene, pa nato očitno zavržene nosilke. Le tukaj je na mestu vprašanje: »Zakaj?«

V *Medenki* sta se srečala postopek prvotne zasnove in metoda njene razgradnje.

V knjigi *Stendhalovi ustvarjalni postopki*^{*} je Jean Prévost kot model izpostavil Giulio Rinieri: »Tudi Giulia je bila precej svobodnjaška nečakinja človeka iz cerkvenih krogov; tudi njo je na moč žejalo po ljubezenskih dogodivščinah in učenjaškem življenju.« Beyleva vez z lažno nečakinjo in pastorko vrhovnega poglavarja Malteškega reda in toskanskega ministrskega pooblaščenca v Parizu Berlinghierija je vzklila leta 1830. Februarja je Giulia objela Beyla in mu pri tem dejala: »Vem, da si grd in star** ...« Bilo ji je osemindvajset let. Marca se mu je že predala. 6. novembra je Beyle zaprosil za njeno roko. Leta 1833 se je omožila s stricem, ki je bil imenovan za papeževega legata v Parizu.

Stendhal leta 1835 v Življenju Henryja Brularda obuja spomine na ducat žensk in premišljuje o »neverjetnih budalostih in prismodarijah«^{***}, ki jih je bil zagrešil zavoljo

---

* *La Création chez Stendhal*, Mercure de France (1951).

** *Dnevnik*, II, 126.

*** *Vie de Henry Brulard* (Življenje Henryja Brularda), Folio (1973), str. 39. Slovenski prevod je izšel pri Študentski založbi v Ljubljani leta 2010. – [Op. prev.]